

**ZARZĄDZENIE ZASTĘPCZE
WOJEWODY MAZOWIECKIEGO**
z dnia 9 listopada 2017 r.
w sprawie nadania nazwy ulicy

Na podstawie art. 6 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 1 kwietnia 2016 r. o zakazie propagowania komunizmu lub innego ustroju totalitarnego przez nazwy jednostek organizacyjnych, jednostek pomocniczych gminy, budowli, obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz pomniki (Dz. U. poz. 744 oraz z 2017 r. poz. 1389) zarządza się, co następuje:

§ 1. Zmienia się dotychczasową nazwę ulicy położonej w m.st. Warszawie z Batalionu Platerówek na Platerówek.

§ 2. Wykonanie zarządzenia powierza się Prezydentowi m.st. Warszawy.

§ 3. Zarządzenie podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Mazowieckiego i wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Uzasadnienie

W dniu 2 września 2016 r. weszła w życie ustawa z dnia 1 kwietnia 2016 r. o zakazie propagowania komunizmu lub innego ustroju totalitarnego przez nazwy budowli, obiektów i urządzeń użyteczności publicznej (Dz. U. poz. 744), zwana dalej „ustawą”. Ustawa została zmieniona ustawą z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy o zakazie propagowania komunizmu lub innego ustroju totalitarnego przez nazwy budowli, obiektów i urządzeń użyteczności publicznej (Dz. U. poz. 1389).

Zgodnie z brzmieniem art. 6 ust. 1 ustawy, obowiązujące w dniu wejścia w życie ustawy nazwy budowli, obiektów i urządzeń użyteczności publicznej, w tym dróg, ulic, mostów i placów, upamiętniające osoby, organizacje, wydarzenia lub daty symbolizujące komunizm lub inny ustrój totalitarny lub propagujące taki ustrój w inny sposób, właściwy organ jednostki samorządu terytorialnego zmienia w terminie 12 miesięcy od dnia jej wejścia w życie. Stosownie do art. 1 ust. 2 ustawy za propagujące komunizm uważa się także nazwy odwołujące się do osób, organizacji, wydarzeń lub dat symbolizujących represyjny, autorytarny i niesuwerenny system władzy w Polsce w latach 1944-1989.

Na podstawie art. 6 ust. 2 ustawy w przypadku niewykonania obowiązku przez właściwy organ jednostki samorządu terytorialnego, wojewoda wydaje zarządzenie zastępcze, w którym nadaje nazwę zgodną z art. 1 ustawy w terminie 3 miesięcy od dnia, w którym upłynął termin na podjęcie działań przez organ jednostki samorządu terytorialnego.

Rada m.st. Warszawy nie wykonała ustawowego obowiązku i nie dokonała zmiany nazwy ulicy Batalionu Platerówek. Wojewoda zwrócił się, w trybie art. 6 ust. 3 ustawy, do Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu o wydanie opinii potwierdzającej niezgodność nazwy obowiązującej w dniu wejścia w życie ustawy z art. 1. Na mocy art. 6 ust. 3 w związku z art. 2 ust. 3 ustawy oczekiwanie na opinię wstrzymuje bieg terminu na wydanie zarządzenia zastępczego. Opinia IPN wpłynęła do organu nadzoru w dniu 9 listopada 2017 r. (pismo z dnia 9 listopada 2017 r. znak: BUW-940-229(2)/17).

W ocenie Instytutu Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu nazwa Batalionu Platerówek wypełnia normę art. 1 ustawy.

Pojęcie to odnosi się do potocznej nazwy 1 Samodzielnego Batalionu Kobiecego im. Emilii Plater, pododdziału piechoty wchodzącego w skład militaryjnych jednostek organizacyjnych, tworzonych przez władze Związku Sowieckiego wbrew władzom państwowym Rzeczypospolitej Polskiej, przy bezprawnym wykorzystaniu obywateli RP.

1 Samodzielny Batalion Kobięcy został powołany przez władze sowieckie w Sielcach nad Oką 19 sierpnia 1943 r. – niemal dwa miesiące po zerwaniu przez ZSRS stosunków międzypaństwowych z Rzeczpospolitą Polską. Według oświadczenia rządu RP z 13 maja 1943 r. na temat samowolnego organizowania w ZSRS jednostek wojskowych złożonych z obywateli RP „decyzja Rządu Sowieckiego musi być uważana przez Rząd Polski jako cios w suwerenne prawa państwa polskiego, które wyłącznie ma prawo dysponowania życiem swoich obywateli w szeregach Armii Narodowej.” Oprócz militaryjnych działań przeciwko Niemcom władze sowieckie wykorzystywały utworzone przy Armii Czerwonej jednostki również do realizacji celów politycznych, wymierzonych w polską rację stanu.

W październiku 1943 r. 1 Kompania Fizylierek została użyta w ramach 1 Dywizji Piechoty im. T. Kościuszki w bitwie pod Lenino, choć generalnie zarówno wtedy, jak i w późniejszym okresie oddziały kobiece były wykorzystywane przede wszystkim do funkcji wartowniczych i porządkowych (ochrona obiektów przemysłowych, magazynów itp.) w stolicy oraz w Sulejówku, Pilawie i Otwocku. Batalion został rozformowany jesienią 1945 r.

Stosownie do brzmienia art. 1 i 6 ust. 1 ustawy wskazać należy, że podstawowym jej założeniem było skuteczne wyeliminowanie z przestrzeni publicznej nazw propagujących symbole ustrojów totalitarnych, przy poszanowaniu miejsc pochówku, grobów i cmentarzy, a także własności prywatnej. Przedsięwzięcie zmiany nazw jest jednym z elementów polityki historycznej, jako kategorii historii służącej kształtowaniu świadomości historycznej społeczeństwa, w tym świadomości gospodarczej i terytorialnej oraz wzmocnieniu publicznego dyskursu o przeszłości w kierunku pielęgnowania więzi narodowych niezależnie od bieżącej polityki państwa. Polityka historyczna dotyczy interpretacji faktów, bytów i zdarzeń oraz jest rozpatrywana w kategoriach racji stanu społeczeństwa i narodu, jako element mający charakter długofalowy i stanowiący fundament państwa.

Na mocy art. 6 ust. 2 i 3 ustawy organ nadzoru jest zatem zobligowany do wydania zarządzenia zastępczego dokonującego zmiany nazwy z ulicy Batalionu Platerówek na ulicę Platerówek.

Należy bowiem odróżnić upamiętnienie tworzonej przez ZSRR jednostki od upamiętnienia propagandowo wykorzystanej postaci polskiej bohaterki narodowej Emilii Plater oraz samych kobiet-żołnierzy, które znalazły się w szeregach tej jednostki. Władze Rzeczypospolitej Polskiej na Uchodźstwie konsekwentnie oddzielały polityczny wymiar wykorzystania polskich obywateli w jednostkach tworzonych na polecenie Stalina, od – podkreślanego wielokrotnie – zrozumienia dla losu szeregowych żołnierzy, którzy w ich szeregach się znaleźli.

Nowa nazwa Platerówek odnosi się do żołnerek 1 Samodzielnego Batalionu Kobiecego. Jest to upamiętnienie losu żołnierzy, którzy w różnych okolicznościach znaleźli się w tych oddziałach. Wielu z nich przeszło przez łagry i miejsca zesłania w odległych

republikach ZSRS. Uwolnieni na podstawie układu Sikorski–Majski, nie zawsze byli w stanie dotrzeć do miejsc formowania jednostek Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w ZSRR pod dowództwem gen. W. Andersa. Części z nich władze sowieckie to uniemożliwiły poprzez zablokowanie dalszej rekrutacji do Wojska Polskiego. W ten sposób dla wielu Polaków na powrót została zamknięta droga do opuszczenia ZSRS.

Kiedy w 1943 r. władze sowieckie przystąpiły do budowy nowych jednostek pod polskimi nazwami przy Armii Czerwonej, wielu Polaków widziało w tym szansę na wydostanie się z ZSRS i powrót do Ojczyzny. Dla wielu spośród nich przynależność nawet do takich jednostek, z obowiązującym językiem polskim i występujących częściowo pod polskimi znakami narodowymi, była też szansą na uniknięcie wcielenia wprost do jednostek Armii Czerwonej. Rekruci byli tam kierowani przez sowieckie tzw. wojenkomaty albo też zgłaszali się ochotniczo. Cześć była przydzielona z szeregów Armii Czerwonej, do której trafili wcześniej na zasadzie przymusowego poboru.

Uosobieniem tragicznego losu niektórych kobiet-żołnierzy z 1 Samodzielnego Batalionu Kobiecego im. Emilii Plater jest postać Anieli Krzywoń. Jej ojciec był żołnierzem Legionów Polskich i wojny obronnej 1939 r. Aniela Krzywoń była deportowana wraz z rodziną w 1940 r. w głąb Związku Sowieckiego. W 1943 r. jako szeregowka żołnierka batalionu zginęła w bitwie pod Lenino. Następnie jej odpowiednio zmodyfikowany życiorys cynicznie był wykorzystywany w propagandowych działaniach Związku Sowieckiego i środowisk komunistycznych.

Udział w działaniach zbrojnych przeciw Niemcom był zgodny z oczekiwaniami większości zwykłych żołnierzy. Natomiast na oblicze polityczne tych jednostek, na kształt prowadzonej przez aparat polityczno-wychowawczy indoktrynacji, w końcu na sposób wykorzystania ich walk z Niemcami w propagandzie komunistów i w polityce międzynarodowej Związku Sowieckiego – jako zwyczajni żołnierze nie mieli wpływu.

Na podstawie art. 5 ustawy pisma oraz postępowania sądowe i administracyjne w sprawach dotyczących ujawnienia w księgach wieczystych oraz uwzględnienia w rejestrach, ewidencjach i dokumentach urzędowych zmiany nazwy dokonanej na podstawie ustawy są wolne od opłat, zaś zmiana nazwy dokonana na podstawie ustawy nie ma wpływu na ważność dokumentów zawierających nazwę dotychczasową.

Zarządzenie wchodzi w życie z dniem ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Mazowieckiego. Termin wejścia w życie zarządzenia, ze względu na ważny interes państwa i przytoczoną wyżej argumentację, dotyczącą podstawowych założeń ustawy, oraz z uwagi na bezczynność Miasta w zakresie zmiany nazwy, czyni zadość zasadom demokratycznego państwa prawnego, o których mowa w art. 4 ust. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2000 r. o ogłaszaniu aktów normatywnych i niektórych innych aktów prawnych (Dz. U. z 2017 r. poz. 1523).

Jednocześnie, na podstawie art. 6 ust. 4 i art. 3 ust. 4 ustawy w związku z art. 98 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2017 r. poz. 1875), pouczam, że na zarządzenie zastępcze Miastu przysługuje skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie w terminie 30 dni od dnia doręczenia, wnoszona za pośrednictwem organu, który skarżone zarządzenie wydał.

WOJEWODA MAZOWIECKI

Zdzisław Szipiera

